

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Pretului

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusa la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în lăintrulu monarhieii pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci; — numeri siguratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie s'eu linia, cu ltero morunte garmondu, la prim'a, publicare câte 7 cr., la adou'a și a trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usor prin asemnatiunile postei statului, adrese de a dreptulu la Redactiunea Diariulu Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 37.

Sibiu, 6/18 Maiu 1878.

Anulu I.

Propagand'a nationala.

(Fine.)

III. Pentru că se avem substratu, adeca documente câtu se pôte mai numerose despre scopurile magiarismului, pe langa cele ce se audira în lumea largă din siedintiele dietali unguresci dela 1 și 2 maiu, trebuie se mai reproducem câte-va eruptiuni din diariile fanatiche.

Acelasiu „Kelet“ continuandu în Nro. 95 cu injuraturile sale contr'a episcopiloru catholici, cere dela ei, că în scolele confessionali se nu mai suferă alta limba, decâtu numai pe cea magiara. Aci apoi Szathmáry mai minte un'a dicundu, că popii locuitoriloru magiari din asia numitele orasie ale haiduciloru tienu predicatiune în limb'a rutena la magiari de confessiune greco-resaritenă. Este inse știutu din historia, că acele orasie dupa devastarea lor prin resbelele turcesci și civili, fusesera colonisate mai multu cu haiduci (odiniora militia teritoriale) de nationalitate romana și rutena. Totu asia se plange „Kelet“, că ciangăii din districtulu Brasiovlui sunt tienuti cu forti'a sub jurisdictiunea popimeii sasesci; dara éra-si este cunoscutu, că în anii acesti din urma tocna popimea sasésca a declarat în acte publice, că e buna bucurósa că se scape odata de ciangăii. Totu aci Szathmáry declara susu și tare pe nationalitati de inemice (ellenségeiket) ale magiariloru, pe care totusi magiarii le dadacescu, le scaldă în lapte și untu, le îndópa cu carne de gaina și cu colaci, și nu vedu că acele impingu pe magiari la stare de cersitori, la nesciintia, și ca se degeneréza prin ele; apoi incai déca nationalitatile aru fi multiamitórie, déca iarú iubi și s'aru alaturá langa magiari cu recunoscintia pentru atát'a generositate nebuna (?). Ele inse striga în tóta lumea, că le magiarisamu cu fieru și focu. Asia aru trebui s'o facemu, se'i magiarisamu cu forti'a, că incai se aiba pentru-ce strigá.

În Nro. 96 Szathmáry continua a strigá că din tiepa, că éca, magiarii se facu nu numai valachi și slavaci, dara au inceputu a se și serbí, pentru-cá asia 'i spune în „Hon“ unu corespondente din Chichind'a mare. De aci incolo „Kelet“ muștra si pe dieta, si pe ministeriu, că de ce au prevediutu pe anulu curgatoriu în budgetu numai 680,000 fl. pentru scopurile magiarisarei în scole, că-ci cu sumasióra asia mica nu se pôte produce vre-unu

resultatu considerabile. În anulu trecutú erau votate 721,000 fl.; dara ce au fostu și acele în comparatiune cu marele scopu alu magiarisarei? Se dice cu adevératu, că budgetulu instructiunei publice are se copere numai o parte mica din spesele instructiunei publice, că-ci partea cea mai mare se copere din veniturile bisericesci ale diverselorú confessiuni. La acésta obiectiune inse respunde „Kelet“, că partea cea mai mare a scóleloru confessionali mai multu strica decâtu folosescu, și că aru meritá pe deplinu că se fia derimate și asemenate cu pamentulu (bizvást megérdemelnék, hogy lebontassanak 's a földdel egyenessé tétessenek).

Dupa tóte aceste „Kelet“ declara, că acésta stare a lucruriloru nici de cum nu mai pôte remané asia precum este, ci că însasi diet'a trebuie se'i caute cura radicale, se schimbe câte-va legi, care sunt prea preste mesura liberali spre daun'a interesselorú magiare, că-ci magiarii au fostu prea lasatori și iertatori, nu sunt destulu de nationali, nu le pasa de viitoriulu lorú. În fine „Kelet“ nu e indestulitu nici cu pt. 10 din program'a opozițiunei reunite, care prevede reforme în instructiunea publica.

Pre candu scriamu aceste, nu vine totu „Kelet“ Nro. 105 cu unu articolu reproducu dupa diariulu „Szolnok-Doboka“ dela Desiu, din care aflamu că în adunarea municipală din 25 aprilé a. c. a comitatului de acelasiu nume dnlu advocatu Gavriilu Manu cunoscutulu aparatoriu alu dreptati și alu drepturilorú nóstre nationali, insocitu de dd. adv. G. Stetiú și Augustinu Munteanu ne mai potendu suferi urg'i'a și despretiulu la care este supusa limb'a nóstra în acele regiuni ale Transilvaniei, luandu legea de nationalitati a mána, facu motiunea, că v-comitele acelu municipiu se fia obligatu a respecta acea lege, adeca a duce afacerile sale oficiali cu comunele romanesci și cu notarii lorú numai în limb'a romana. Acésta motiune produse, dupa cum arata chiaru susu-citatele diarie, scandalu publicu și discussiuni fierbinti din partea magiariloru. Celu de antaiu care se scolá asupr'a romaniloru fu inspectorulu regescu Lieber Jozsef (dupa nume, germanu seau evreu?). Acesta dupa ce fantasá multu asupr'a miscarilorú panslave din Ungari'a, cutedia se afirmé, că de candu a venitú elu în Transilvani'a, au avutu ocașiune se afle totu asemeni tendentie la romani, apoi mai avú fruntea se

dica, ca romanii cu slavii vreau se impartia tier'a și ca gravitédia în afóra, cu alte cuvinte, că romanii sunt tradatori de patria. Deci acelu Lieber esi cu propunerea, că comitatulu se céra dela dieta anularea legi de nationalitati, se invite în acelasiu timpu pe tóte comitatele din tiera, că se céra desfiintierea legi.

Dlu G. Manu indignatu din adenculu sufletulu de atáta cutediare replicá inspectorulu: Esti strainu în tier'a noștra, nu-i cunosci impregiurările, ca-ci altmintrea n'ai fi esitu cu propuneri de aceste. Acum se aruncara asupr'a lui G. Manu alti doi membri, anume Vass Imre și Gyárfás Ferencz cu insulte și calumnii demne numai de ei, adaugundu că romanii carii ceru respectarea limbei și a nationalitatii lorú în afaceri publice și în scóle, sunt omenii cei mai nerusinati, éra spre a-si justificá acea insulta nerusinata, Gyárfás esi cu minciun'a piramidale, că în staturile nordu-americané nu e suferita alta limba, de câtu numai cea angla. Dlu Stetiú protestandu asupr'a acelu impertinentie, se incurcá în alte dispute cu v-comitele, la care se alaturara alti vrasmasi ai limbei romanesci. În fine inse și comitele supremu luandu cuventulu declará, că în câtu pentru notarii de cercuri, elu însusi a demandatu, că aceia se-si faca raporturile în limb'a magiara, că-ci elu asia întielege legea de nationalitati din anulu 1868. Dupa aceste puse motiunea lui Manu la votu, care firesce cadu; puse și pe a lui Lieber, care cadu asemene, că-ci numai pucini se scolara în favorea ei.

Dupa tóte aceste „Kelet“ în Nr. 106 comentandu dupa manier'a sa perfida motiunea lui Manu, néga cu impertinenti'a sa cunoscuta, că ar esiste în Ungari'a și Transilvani'a o singura comuna romanésca, decâtu că esiste totu numai comune magiare, ai caroru locuitori inse vorbescu limb'a romanésca; și apoi nu'lu prinde rusinea se se provóce érași la ciangăii din Moldov'a, la o mana de ómeni rataciti printre Carpatii resariteni, pusi în comparatiune cu trei milióne de romani. „Kelet“ mai amerintia și cu desfiintierea legi de nationalitate, la care si asia nimeni nu mai tiene nimicu; în fine „Kelet“ insulta și pe corpulu întregu nationale romanescu din Romani'a dicundu, că máne-poimane nu va mai fi nici acolo una singura comuna romanésca, că adeca Romani'a va cadea sub jugulu Rusiei? În acelu casu nu avem se fimu profeti, pentru că se predicemu

Foisiór'a „Observatoriului“.

Viera Sassulici.

(Urmare și fine.)

Dupa acésta urmá acus'a din partea procurorulu de statu, la care a respunsu advocatulu acusatéi Alexandroff, că aparatoriu alu ei într'unu modu demnu de advocatii celebrii din Europ'a apusena. Partile de frunte ale acesteii aparari sunt:

„Dvóștra cunósceti istori'a clientei mele. Ea a petrecutu doi ani în arestu numai pentru-cá a fostu suspiciunata; tempulu dela 18 pâna la alu 20 anu alu vietii — anii juniei, în cari junele încéta de a fi copilu, și se apropie de anii maturitatéi, în cari are cea mai mare capabilitate de a primí tóte impressiunile, ale caroru urmari remanu neuitate în tóta vietá, în cari vietá i-appare inca nemaculata, pentru copila acesti ani sunt cei mai frumoși, tempulu amorulu, tempulu, candu ajunge la consciintia, că este femeia, că pôte deveni mama; tempulu candu se însufletiesce de totu ce e sublimu, tempulu, la care cugeta și mai tardiu, că mama, că matróna. Dvóștra ati si întielesu, în ce placheri si-a petrecutu dsiór'a Sassulici anii cei mai frumoși din vietá! Doi ani nu si-a vediutu mum'a, rudele, nici cunoscutii; arare-ori numai i-se comunicá, că a venitú mama-sa la dens'a, ca o saluta însciintandu-o ca toti sunt sanetosi. Fóra ocupatiune! Tóta omenimea se concentrá în persón'a pazitoriulu care i-aducea de mancare. Monotoni'a acésta nu erá intrerupta de câtu prin sentinela, care se preamblá în susu si în diosu si, privindu câte-odata pe feréștra, strigá: nu ti-ai facutu ceva reu dsióra? . . prin zuraitulu incuitoriloru, prin lovirea de puscii candu se schimbau sentinelele și prin baterea unisona a orologiulu de pe fortareti'a Petru-Paulu; cu totulu totu ferita de comunicatiune cu ómeni! Nu exista nimicu, nici pentru amicitia, nici pentru iubire, numai simpathi'a provocata prin consciintia, că în drépt'a si în stang'a se afla soci, cari asemene 'si petrecu dilele

în carcere. În dsiór'a Sassulici se desteptá în singuratate iubire cátra fia-care captivú politicu, și de atunci, fia-care criminalistu politicu este pentru dens'a unu sociu, reamintindu-i esperienti'a și impressiunile vietiei ei de odinióra.

Trecura doi ani. Ea fu eliberata din arestu, fiindu-cá nu erau motive de a o preda justitiei. Eliberandu-se nu i se spuse celu pucinu: „dute si nu mai pecatui“, tocna pentru ca nu i-se poté imputá nici o crima. I-se dise: „Mergi!“ Unde? — Muma-sa o primí cu bucuria; Vier'a erá numai de 20 de ani, prin urmare tenera inca. Mum'a isi mangaiá copil'a: Doi ani de grea nenorocire, multiamita lui D-dieu, au trecut. Vom merge la tiera; acolo te vei recrea.“ Trecu diece dile în visuri și cugetari. De-odata se presenta unu oficeriu de politia: „Amu ordinu, dise elu, se te arestezu si se te ducu în închisóre provisoria!“ — „Eu nu sunt complice la nici-unu procesu. Cercetarea în contra mea este sistata.“ — „Ast'a nu potú se o sciu!“ — Trecu 5 dile. Vier'a se afla în arestu provisoriu. — Intr'o di i-se comunicá, ca acusi va fi transportata. — „Cun? me voru transportá? Astépta pucinu! Nu am nimicu la mine. Permetiti-mi se avizezu rudeniele. De sigurú este o neintielegere. Concedeti-mi se remanu barenii o di inca.“ — Este imposibilu. Legea ordona asia! Vier'a imbracata cu o haina, trebui se plece, precumu comandá legea. Pána-ce caletoriu cu calea ferata, inca totu erá de suferitu; dupa-ce inse a fostu necesitata a caletori cu post'a, insocita de doi gendarmi, Vier'a simtiá frigulu binisioru. Unu gendarmu se desbraca de cococu și acopere pe arestant'a. Ajunsa în Krestzy fu dusa la politia, de unde i-se dise: „du-te, dta nu esti arestanta, ci libera. Pórta-te bine si în fia-care sambata se te presentedi la politia.“ — Dar încátrá se mérga Sassulici? Ati auditu ce avea la sine! O rubla, o scatula cu confecturi și o carte francesca. Acestea erau midilócele de care dispunea densa. Din Krestzy ajunse la Twer. de aici la Salgatici pe urma la Chaskow. Asia ea incepu a duce o vietá de nomadu. A fostu supusa la diferite investigatiuni. Fu

incarcerata. În fine isi uitara de ea. — Scapandu cá prin urechile acelu ajunse la Petruburgu, apoi la Pens'a, unde a cetitu intemplantia lui Bogoljucoff. — Nu me voi incerca se ve espunu istori'a nuieleloru în legamentu cu caus'a clientei mele. Că-ci atunci ar trebui se ve tienu o dissertatiune prea lunga. Istori'a nuieleloru isi are inceputulu într'unu trecutú departatu. Ve voi spune numai istori'a nuieleloru din tempulu din urma alu existéntiei lorú. Sassulici apartiene generatiunei nóue. Ea ajunse la cunoscintia eului propriu pe candu nuiéu'a apartienea déjà la trecutú. Noi inse, cari apartinem generatiunei vechi, ne potemu reaminti fórté bine tempulu, candu nuiéu'a erá dómna omnipotentá, care durá pâna la 17 Aprilé 1863, — timpulu, candu nuiéu'a domniá în scóla, în grajdulu proprietariloru de domenii; candu se folosea în casarme, în administratiunea politiana, de candu domnirea ei erá în flóre. Pe atunci curgeau și faime, că în comune singurate nuiéu'a se punea în legatura cu unu mecanismu englezu, si astmodu se folosea la anumite ocașiuni.

În legile nóstre civile și criminali multe pagine sunt impestriate cu batái de nuiele, de bicu si de cnuta. Dar' sosi marea di de 17 apr. 1863, diu'a onomastica a inaltulu nostru monarchu. În diu'a acést'a nuiéu'a intrá în domeniulu istoriei. Pedéps'a corporala se sterse; batáile cu biculu și vergi fura inlaturate. Domnirea nuielei inse n'a fostu delaturata cu totulu. Căti-va reprezentanti de ai poporulu erau ingrigeati, ce facia voru luá lucrurile dintr'o data fóra nuiea. Cum se va poté lipsi Rusi'a, carea istori'a si marimea sa avea a o multiamí nuielei, cum se va poté lipsi de acestu elementu nedespartitu? — Nuiéu'a fu delaturata. Se mai paștra numai pentru casuri exceptionali, remase cá clironomia a unei institutiuni mórté. Candu se introducu la unu poporu anumite institutiuni, cari sunt de natura a radica spiritulu lui si demnitatea omenésca, atunci, aceste institutiuni se desvólta cu rapediune. Si éta, 14 ani dupa-ce s'a stersu pedéps'a de nuiele pentru toti individii, cari apartienú sterei privilegiate, în curtea arestulu preventivu unu arestantu politicu este con-

cu cea mai mare probabilitate, că dieu atunci nu va mai existe în Europ'a nici macar una comuna magiara în sensul celui întortocatu alu agitatorilor fanatici din Clusiu și B.-Pesta, ci voru fi tôte séu rusesci séu nemtiesci.

Dupa aceste informatiuni date lectorilor despre propagand'a magiara, ne vomu întorce la argumentele lui Réthy Lajos, începându cu cel de antaiu istoricu de fantasia.

Dela sinodulu archidiecesei gr. or. transilvane.

(Urmare.)

Sibiu, 4/16 Maiu 1878.

Multe s'ar putea vorbi la acestu incidinte și preste totu la sceneriele petrecute în acésta memorabila sesiune a sinodului archidieceșanu, ale carui debateri decusera cu o vehementia polemica, pe carea mai că nici unu stenografu nu le-aru putea depinge cu sange rece și cu obiectivitatea la carea me reflecta unu stimabilu dnu deputatu cu privire la reportulu meu din Nr. trecut; și intru adeveru, că este fôrte durerosu candu unu raportoriu diaristicu conscientiosu și nepartialu, vrendu nevrendu trebue și elu tocmai cu acea consecentia se iese din impassulu obiectivitatii, precum o pestrecu acésta respectivii deputati în discursurile lor și în modulu celu mai neconveniente, ca se nu dicu chiar' ne-cualificabilu și deositoriu pentru demnitatea unei corporatiuni morale bisericesci, cum este venerabilulu sinodu archidieceșanu!

Nu raportoriulu carele are datorintia morala a fi interprete conscientiosu celoru petrecute și a descrie fidelu într'un diariu de publicitate tôte, séu macar celea vedute cu ochii și audite cu urechile acolo, mai respicatu: nu raportoriulu nici publiculu spectatori din galeria este de inovatitu, pentru că deputatii alesi de poporu și tramisi în sinodu că se reguleze în buna contielegere și concordia afacerile archidieceșane, la discussiunea acelora nu se marginescu a fi obiectivi, ci condusi de alte scopuri și tendintie subjective prin graiu viu și cu emfaza negenata rostescu în audiulu publiculu spectatori cuvinte, cari dieu numai obiective nu sunt; ér' apoi celea rostite prin cluburi secrete și conferintie asié numite confidentiali — la cari firesce numai raportori confidenti de ai acelora au locu — nu strabatu mai departe.

Premiendu aceste, cu indulgenti'a stimabilor lectori ai acestui diariu, trecu la continuarea raportului meu — se întielege obiectiv, asié precum și celea discutate în sedintia publica au fostu de obiective și anume:

1. În sedintia a VII-a dela 11 Maiu a. c. dupa ce se autentică protocolulu sedintiei precedente, și dupa ce presedintele archiepiscopu puse întrebarea: deca cineva are se face vre'o interelatiune séu motiune înainte de a se incepe pertractarea obiectelor puse la ordinea dilei? — deputatulu Visarion Romanu dupa o motivare scurta și obiectiva, cumcă considerandu mai multe impregiurari abnormali de stagnatiune în organismulu bise-

damnatu la aceeasi pedépsa de nuiele. Evenimentulu aceste n'a potutu remané secretu. Diariele se folosira de materia și impregiurarea acésta a fostu primulu motoru pentru fapt'a acusatéi. Scurt'a novela diaristica, ce-i veni a mana, produse o impresiune scuduitoare asupra ei. Unu omu, care dupa cultur'a, educatiunea și convingerile sale nu cunoscea nuiéu'a, care aplicarea aceste pedepse dediositoare n'ar fi potutu-o suferi nice la alte persône, acestu omu a trebuitu se o suferi in-susi. — Sassulici n'a judecatu infami'a pusa asupra lui Bogoljuboff din punctu de vedere juridicu, ci dupa ceea ce-i dictá ânin'a sa. Acestu punctu de vedere nu i-permitea se se impace cu pedéps'a delinquentulu. — Bogoljuboff se condamnase la munca silnica pentru o crima politica, pentru participarea la demonstratiunile politice de pe piatia cathedralei Kasan. — Atunci semtiau cu totii compassiune simpatica cu junii, cari isi nimicira poterile juvenili cu atâta usurintia. Legea fuse aplicata cu strictetati cuvenita. Candu se comite vreo crima din partea unui individu, crim'a aceea, nici candu nu pôte ascunde priviriloru publiculu aceea ce este bunu séu reu în individu. Junii acesti-a erau onesti, inteligenti și simpatici, tôte aceste calitati provocara sentiulu de compatimire. O crima politica differe de altele prin aceea, că ceea-ce astadi se considera de crima mane pôte trece de o virtute patriotica. . . . Sunt exceptiuni, anume candu o crima de statu se comite pentru scopuri particulari, egoistice; dar' aceste sunt rari. Bogoljuboff a fostu declarat lipsitu de tôte drepturile și condamnatu la munca silnica. Acésta este un'a din pedepsele cele mai aspre impuse de legislatiunea nôstra. Pedéps'a acésta se pôte aplicá la fôrte diferiti criminalisti: la talchiarulu care rapese coron'a, la hoti, la criminali de statu, și toti acesti-a, mana în mana, trebue se petréca ani întregi la munca silnica. — Exista inse o sfera, facia de care legea remane fôrta potere, candu ori-ce complanare este o injuria: sfer'a capacitatii spirituali și morali. A complana sfer'a acésta este curatu preste putintia. Acésta e punctulu de vedere din care a judecatu Sassulici pedéps'a lui Bogoljuboff;

ricei și respective alu Metropolei nôstre; considerandu că suprem'a corporatiune bisericesca, adeca congresulu natiunalu de atâti ani neintrunitu, fu conchiamatu la timpulu seu de parintele Metropolitu dupa tôte formele prescise în stat. organicu, dér' prin regimulu de statu intrunirea aceluia fu numai decatu interdusa; considerandu mai departe gravele motive și altele, precum și acea impregiurare, că nici consistoriulu metropolitanu ca foru de suprem'a instantia apelativa, de multu nu s'a intrunitu spre a decide asupra causeror ce de ani jacu neresolvite, a facutu propunerea:

„Ca sinodulu pentru vindecarea acestui reu se enuntie necesitatea de întervenire urgenta în contielegere și concludere cu presedintele archiepiscopu și metropolitu, și se întreprinda toti pasii necesari la locurile competenti, spre care scopu se se aléga o deputatiune de trei membrii din sinulu sinodului, carea intrunindu-se cu altele asemenea și totu spre acestu scopu din partea sinodelor eparchiali de Aradu și Caransebesiu alese deputatiuni, tôte trei la olalta se dea parintelui Metropolitu totu sucursulu posibilu la delaturarea pedeciloru în modulu celu mai cuvenitu și lealu.“

2. Imediatu dupa acésta motiune deputatulu și totodata protonotariulu sinodului Eugenu Brote insinua și citește o alta motiune tiesuta cu nisce motive, mai bine invective fabricate firesce în clubulu pretinsei partide regeneratoarie, cari nu numai ca printr'un firu rosu, ci oblu erau atintite asupr'a venerabilei persône a parintelui archiepiscopu și Metropolitu presedinte Mironu Romanul și prin cari motive aretandu propunatoriulu în sedintia publica icôn'a cea mai trista a situatiunei abnormali, în care geme archidieceș'a și multe de tôte anomalii de cari patimesce organismulu internu și esternu bisericescu, scolaru și economico-finantialu, spre vindecarea acestui reu imensu, pe care 'lu atribue capulu conducatoriulu alu archidieceșei, va se dica deadreptulu archiepiscopulu presedinte, propune absurdulu:

„Ca pâna ce acésta stare abnormală, pâna ce anomalii și mai scie D-dieu câte tôte rele li se nelucescu celoru din clic'a regeneratoaria sistematicu organizata și disciplinata în conspiratiune și exploatarea scopuriloru meschine; apoi continuandu totu cu pâna ce asta și pâna ce ceeaalta și érași pâna ce cutare și de repetite-ori totu pâna ce și pâna ce — scotiendu ghiar'a pisicei din sacu isi manifestá sublim'a și nobil'a dorintia, că veneratulu sinodu archidieceșanu, „pâna atunci se se dechiare în permanentia,“ pâna candu tôte formalele și evidentele gravamine și levitele cuprinse în motiune nu se voru constata și delatura inca în decursulu aceste sesiuni.“

Acesta, nici mai multu nici mai putienu este genuinulu și obiectivulu? cuprinsu și modu sublimu alu motiunei dlui deputatu și protonotariu sinodulu E. Brote, și deca unu raportoriu diaristicu colu din fundulu galeriei desu indesate de publicu auditoriu de felurite clase, ma chiar din elevii se-

din acestu punctu de vedere, ea n'a potutu de câtu se se irriteze. Bogoljuboff n'a fostu consangenu, nici amiculu séu cunoscutulu densei; ea, nici nu l'a vedutu nici odata. Dar' . . . ca se se revólte cineva vedindu tabloulu unui individu maltractatu și dediositu moralicescu, este ôre condilia sinequanon se fia sor'a, femeia séu amanta respectivulu? Bogoljuboff a fostu pentru acésta Sassulici unu criminalistu politicu. El' a fostu istori'a trecutulu ei propriu, istori'a migratiunei ei fôrta nici-unu scutu prin Russi'a, în fine, istori'a ânimeii sale proprie, care se semtiá ofensata. Acusat'a n'a lucratu nici din egoismu nici din alte motive personali; ea n'a doritu nici averea nici bunulu altuia, n'a avutu se'si resbune vre-unu amantu; prin fapt'a ei nu si-potea castigá nici-unu folosu pentru sine; ea se facti apertorea unui maltratatu necunoscutu; ea încercá pedepsirea unui actu de violintia nelegiuitu, fôrta a reflecta la sine și la urmárele, ce va avé acésta pentru dens'a.“

Presedintele reasuma pe scurtu acus'a si aperearea. Juratii se retragu, se consulta si, reintrandu în sala, anuncia verdictulu, că Viera Sassulici nu este vinovata.

Unu sgomotu surdu de aplause resunara în sal'a întrega, si cá fulgerulu strabatú afora pe strade, unde acceptau sute de studenti. Se escá unu tumultu infricosiatu. Polit'a pasí la midiulocu, cá se imprasthia multimea; se audu doue puscaturi . . . unu studentu cade mortu, o femeia betrana cade ranita. Viera fu acompaniata de gendarmi pâna acasa; a dou'a di a disparutu din domiciliulu ei, cum? si în ce modu? nu se scie. Ascunsu-s'au dens'a, séu dora éra se afla în man'a de fieru a politiei: este o enigma.

Fia cum va fi: Viera a resbanutu nedreptatea și despotismulu, vrendu se radice flamur'a libertatii. Prin curagiulu ei a mai adusu unu frumosu margaritariu la coron'a nestimata, impletita de alte brave antecesore, martire a le libertatii!

Petra-Petrescu.

minariulu teologicu-pedagogicu, — împreuna cu acesta tôte le aude, dupa a sa nepretentiosa parere și modesta judecata nu le pote cualifica de altu indemnu, decatu absolutu numai de o intentiune reutatiosa și prostituitoria. —

Fste superfluu ori-ce comentariu la acésta aparitiune, că-ci ómenii de bine, de ánima și consciintia curata voru sci judeca, ce însemnéza a fi pecatosu însusi cineva și a'si spala peccatele cu pielea altui'a, în alu caruia ochiu vede lomurile, ér' în alu seu nu vede birn'a; voru judeca ce însemnéza: candu acei frati intru Christosu, cooperatori la altariulu Domnulu și colegi în functiunile spirituali eclesiastice în facia se arata buni, blandi și cu simtiemintie nobili, manâncea și béu bine la mész'a ospitala, ér în dosu nutrescu și faurescu planuri deaboiesci, cu cari isbescu de sub tufa cluburiloru secrete conspiratoarie de formala dejosire și prostituire. Ei, dér' cine nu cunósce proverbiulu romanulu de „ține minte,“ apoi dieu evenimintele alegerei de Archiepiscopu și Metropolitu dela 1874 nu disparu curundu din memori'a celoru insetosiati de gloria și potere domnitoria.

Aparitiunea și manifestatiunea acésta — dér' nimicu alta este efluinti'a acelei aspiratiuni de gloria nesuccésa, pe carea ómenii malcontenti nu o potu uita usioru. Dér' ca au fostu intempinata de celu mai satisfactoriu resensu din partea parintelui archiepiscopu și metropolitu, presedinte alu sinodului, carele cu sange rece, dér' categoricu și resolutu, respinse tôte insinuatiunile incriminatoarie, că basate pe nisce presupuneri cu totulu nefundate, dechiarandu, că pre candu în contra propunerei prime facute de deputatulu Visarionu Romanu, în câtu privesce competenti'a, crede ca nu ar' fi la locu aici, adeca în sinodu, de altmintrelea în câtu privesce form'a și meritulu ei, nu are nici o exceptiune în contra aceleia.

Dar a dou'a propunere a dlui Brote nu o pôte considera de altu ceva, decatu numai de unu atentatu reutatosu, care a tintitu oblu în contra persônei lui, pentru care esprimandu'si adenc'a sa parere de reu, a dechiaratu susu și tare în faci'a sinodului și în audiulu publiculu numerosu din galeria și din ambitu, cumcă elu va descoperi consideratiunile de ingrigiri și motivele de banueli, cari sunt adeverat'a causa a stagnatiunei subversante în organismulu bisericescu din gremiulu consistoriulu archidieceșanu, și prin cari descoperiri multi dintre deputatii sinodali, ba chiar' și cei ce nutrescu asemenea presupuneri, se vor' convinge spre deplin'a lor desamagire, cumcă nu elu, ci altii, cu totulu altii, au causatu și causéza afirmat'a stagnatiune.

În frulu acestora apoi sinodulu condusu de consciinti'a demnitatiei sale, respinse cu majoritate mare de voturi cererea de a se pune numai decatu la ordinea dilei ca urgenta motiunea deputatului E. Brote, ci o transpuse în nesu cu a dou'a motiunea deputatului Visarionu Romanu, comisiunei concernente spre studiere și dare de opiniune în sedinti'a proxima.

Dar' ce se vedi, dupa svercolire și fermentatiune în drépt'a și în stâng'a — contingentulu deputatiloru sinodali mereu începú a se rari, că-ci unii dintre deputati de colóre acusi espresa acusi ambigua, mi-se camu absentara, și asié capatandu sinodulu alta fisonomia, în sedinti'a de ieri sér'a, careia 'i premerse un'a secreta ingusta, infatio-siandu-se si dlui Eugenu Brote, carele cu multi partisani ai sei absentase dela alte doue sedintie precedente, și opintindu-se prin cuvente molcomitorie și se datorie a'si repara argumentele motiunei sale, o revocá puru și simplu.

(Va urma.)

Dreptulu de asociatiune și de adunare.

Noi amu mai întretienutu pe on. nostrii lectori cu óresi-care cercetari asupra sublimelu dreptu daruitu dela D-dieu omului cá fiintiei supreme între fapturi. Ocasionea ni se dete în érn'a trecuta, pre candu comunicaseram faimós'a ordonantia a ministrulu Colomanu Tisza, prin care densulu strinsese acelu dreptu ddiescu în curele. În Nr. precedente aratandu, cumu acelasi dreptu fu luat în debateré la diet'a Ungariei în cursu de trei dile, observaramu totu-odata, că acelea debateri sunt de importantia suprema mai alesu pentru noi romani, cari ne simtimu ferecati, adeca strinsi în cercuri de feru la toti pasii nostrii, despre ce avem documente ne-numerate cunoscute noue toturor, în câtu mai că ar fi de prisosu a le inprospeta și la loculu acesta. Totusi, dupa-ce veduram, că chiaru și 129 deputati din camer'a actuale a Ungariei, care trece de reactionaria, în discussiunile din 9, 10 și 11 Maiu au pusu acelu dreptu alaturea cu viéti'a, ne

ținemu de a noastră datoră a ilustra și aci cu câteva exemple cumplită presiune la care este supus dreptul dumnezeiescu alu poporului nostru că omeni, că romani, că christiani de cutare confesiune, că cetățieni ai statului, că membrii ai vreunui municipiu ori comune, în fine tocma și că cunoscuți cu alți cunoscuți, amici cu amici, înca și consangeni cu consangeni. Ne sunt necesare câteva exemple, pentru-că lectorii se aiba la ce se aplice teoriile dreptului asociațiunei stabilite de multu în Europă civilizată, dezvoltate asta-data și în dietă ungherească; ne sunt necesare, pentru că se cunoscemu cu atât mai limpede immensă distanță care există între acelea teoriile de dreptu și între modalitatea aplicării lor la poporul românesc; ne sunt necesare, pentru că lumea civilizată, poporale libere se 'și facă idea justă despre greutatea jugului politicu, sub care gememu noi până în dio'a de astăzi. După ce vom prețea acelea exemple, vom trece la debaterile parlamentare atinse mai în susu.

În cei 10 ani din urma la ocaziunea periodelor electorali s'au potutu aduna în libertate deplină, adesea desfrenată, membrii de toate partidele, sute și mii, în sale și sub cerul liberu. Din contra, cetățienii statului de nationalitate română în mai multe ținuturi au fostu opriti prin forția delă adunari, era așa numitele conferențe electorali foarte modeste, compuse numai din câte 2—3 sute barbati conveniti din țieră întreaga, s'au potutu ținē numai după întemplinare de greutăți ne mai audite în alte staturi, și chiaru după învingerea aceluora, numai că din gratia speciale și că pe furis, în seculii persecuțiilor religioase, precându și servitiul dăiescu se ținea în locuri subterane, în pesceri, în catacombele mortiloru.

În 1868 se intentase procesu criminalu la multi individi din Blasiu, pentru-că suferisera că tenerimea se 'și serbedie Maialele, cu care ocaziune își aduse aminte și de dio'a emancipării din 3/15 Maiu 1848, precum își aduce aminte și serbedia cu mare solemnitate în făcare anu poporul magiaru dio'a din 15 Martiu 1848, dio'a din 21 Maiu 1849, adeca aniversariă, în care insurgenții luasera cetatea Bud'a delă austriaci, apoi dio'a spendiurării celor 11 comandanti la Aradu, dio'a spendiurării celor 4 ardeleni în anul 1855 și altele multe. În acelu anu 1868 era p'aci se arunce în temnița înca și pe canoniculu prepositu Vas. Ratiu, trecut pe atunci de ani 85 și pe langa aceea asurditu mai de totu din causă betranetiloru; și deca blasianii scapara atunci de temnița, avura se multiamăscă numai augustei persoane a monarhului, care după primii suplicele înaintate în acea causă de către românii din câteva comitate, luase de scurtu pe ministrulu respectivu, că se se abata delă politică vendetei. Ministrulu cătrănitu era se 'și dea dimisiunea, deca Franciscu Deak nu l'ar fi ținutu în freu dicându 'și se moderedie. Vendetta înse ajunse pe blasiani în 1876, candu li se amerintiă cu închiderea și spargerea școliloru, deca voru mai cutedia se serbedie Maiale, se mai vorbescă de 15 Maiu; li s'au interdisu totuodata ori-ce alte adunari de distracțiune, în cătu nu mai cutedia a face nici macaru așa numite baluri.*) Totu camu pe atunci se întemplase în unele comune din districtulu Fagarasiului spargerea prin forția politică a ospetiloru și jocului la nunte.

Junimea română luându-se după exemplulu junimei de alte nationalități, începuse a 'și forma și ea pe ici pe colea societăți de lectură, cu ce fonduri? Dv. le cunosceti: picături de apă. Câte unu pretextu de nimicu, unu usioru escesu tenerescu, câteva frase sunatorie esite din penă vreunui teneru infocatu, în fine o denunțiatune perfidă a vreunui diariu din Clusiu ori B. Pesta au fostu prea de ajunsu, că câteva societăți de acelea se făia înjunghiate una după alta.

Maiestatea sa Monarhulu nostru a voit, înca din anii juniei sale, că și poporul românesc se 'și inavutiască literatură; era precându era de ani 30, a datu porunca formală guvernului transilvanu, că se conchiame o comisiune românească la Sibiu, care se se ocupe înadinsu numai de literatură românească, ceea ce se și întemplă în Octobru 1860. După unu anu apoi Mai. Sa binevoi a confirma statutele asociațiunei transilvane pentru literatură și cultură a poporului romanu. De a mai fostu și de mai este în totă Europă vreo societate de cultură, ale carei lucrari se făia, precându de serioase și folositorie, precându se calme, paciuite, leali și patriotice în celu mai strinsu întielesu alu cuventului, apoi aceea este Asociațiunea transilvană. Cu toate acestea, dv. sciti ce era se patia acea

societate după adunarea generală delă Nasaudu, nici decum nu din culpă sa, căci ordinea bună în ședințele publice fusese de modellu, și numai pentru manifestatiunile unor omeni tineri, făcute seră, la altu locu de distracțiune, între mancară și beuturi. P' aci era se 'și franga gutulu.

Dacă scandalulu de inferatu delă A. Juliă din 1876 cine nu 'lă cunoșce? Precându de es. magiarii mergu și își petrecu în companii întregi, cu familii și foră de acelea, vreo 5—6 romani se ducu și ei seră în locuința unui avocatulu amicu alu loră unu pacharu de vinu, căci nu se veduseră de multu. Complotu este! scrie unu spionu din Albă la Clusiu. Complotu se descopere, alergă fanaticulu redactorulu alu diariului „Kelet” la Albă, și apoi în urmarea acestoru obraznicii se încingu investigațiunii și spionagiului prin totă țieră, multu mai afurisitu și mai gretiosu decâtu în periodulu absolutismului. Arestările și calcarile teroristice de locuințe, urmate după aceea la Deva, în muntii, pe câmpia etc., ve sunt în memoria prospeta.

Chiaru și pe terenulu religiosu suntemu ferecati în lanțuri. Actele sinodului din Gherla anulate, Blasiulu cu toate congresele și sinodele sale ținutu pe gratariu ferbinte. Congresu rom. gr. res. nu se pôte aduna. Oradea nici macaru unu sara cutiu de consistoriu plenariu nu pôte avē. Într'o diecesă gr. res. rom. consultatiunea canonică legală a credinciosiloru s'a spartu prin comisariulu polițienescu.

Ce sunt românii? Vite necuvențatorie? Înca și vitele se aduna în turme, ciurde, „ciopora,” stave etc. Până candu acestu sarcasmu ardiatoriu asupra drepturiloru omenesci?

Dacă se trecemu acuma la respectivele debateri parlamentare din Ungariă.

Transilvaniă.

Sibiu. (Maiale. Aniversariă.) Dilele din 3/15 și 4/16 Maiu au fostu din cele mai senine și frumoșe, întocma precum asigură betranii că fusesera a le adunarea natională în eternu memorabile din a. 1848 ținute pe șesulu delă Blasiu. Locuitorii acestei cetăți s'au și folositu de acelu timpulu frumosu. Luni dem. în 15 a esitu tenerimea delă școlile evang-sasesci în vecină Dumbrava (jungen Wald), unde apoi au concursu unu mare numeru de locuitori cu familiile lor.

Pe aceeași di junimea română reprezentată prin ddnii Liviu Branu de Lemeni, Iuliu cav. de Pusiciariu și Petru Dragiciu invitara pe familiile romane și pe alți locuitori și ospeti de distincțiune, între cari mai multi deputati delă sinodu, la o convenire socială, spre serbarea aniversariiei dilei de 3/15 Maiu 1878 în pavillonulu din grădină lui Hermann. Solemnitatea se deschise prin unu discursu istoricu bine sentitu, rostitu de junele juristu L. Branu de Lemeni, după care urmă unu duettu executatu de tenerii noștri cu multa precisiune, apoi declamațiunea poesiei Penesiu Curcanulu de d. Gavrusiu. Toate acelea productiuni fuseră aplaudate de către publiculu adunatu în numeru respectabilu. După cină frugală, deresa prin toastu precându seriouse, precându și inspiratorie de credință în venitoriu, la unu semn datu, frumoșele noastre dame, admirate pentru modestiă loră, fuseră luate în „hora,” după care au urmatu alte danturi în ordine improvizatu că în ori-ce petrecere de familie. Oră două după miezulu nopții puse capetu placutelu petreceri și conversațiuni, la care mai dete nutrementu și coprinsulu celor două telegrame de felicitațiune venite din partea junimei delă Blasiu.

La ocaziunea această ne ținemu de a noastră datoră că observatori nepartiali, a releva una împregiurare de natură delicată. Cunoscută este țierei întregi extraordinariă rigore și negrulu prepusu (suspicio), cu care sunt urmarite ori-ce adunari, insociri, chiaru și simple conveniri șeu intalniri ale romanilor în ori-care parte a patriei; ordonatiunile ministeriale relative la adunari și în specie la ale romanilor, sunt asemenea de notorietate publică. Era dacă lucru firescu, că convenirea junimei și a familiilor romanesci se făia anunțiată prealabilu la auctoritatile politice locale. Ei, bine, o spunemu cu ore-si-care mandria și placere, că ddnii comite supremu, v. comite și directoru de poliția întemplinara anunțulu junimei noastre nu numai cu bunăvointă și generositate, ci chiaru cu nobile incredere în caracterulu seriosu și în lealitatea românească. Că organulu de publicitate multiamimu cu totă sinceritatea animei noastre pentru această tractare prea demnă de datariu, că și de primitariu.

La Situațiunea politică din afară.

Una parte bună din on. noștri lectori astăzi, că se damu și noi locu mai multu politice și anume celei externe în coloanele noastre. Sunt și de aceia, caroru le place unu diariu tocma și atunci, candu elu se împle numai cu conjecturi (găcitură, combinațiuni de ici-cole), care au viața de 1 di, adesea numai de câte ună oră, căci în cea următoare ele disparu. Așteptarea dloru este legitimă, lipsă de paciuntă justificată prin grija extraordinariă ce însuflă făcaruia din noi aceste evenimente epocale, acesta cutremuru în permanentia simțitu la toate poporale Europei. De alta parte noi amu potea asigura pe ori-cine, că pentru o redacțiune ce dispune numai de mijloacele și de spațiulu cumu sunt bună-ora și a le noastre, nici o lucrare nu este mai ușoară, decâtu a citi câteva diare din atâtea sute, a face din ele escerpte, a combina, conjectura și a predicu viitorulu de joi până mai apoi, cu ce scopu? Că se avemu seră vreo lectură ușoară înainte de a ne veni somnulu. Noi înse amu crede, că suntemu neasemenatu mai multu dator publiculu nostru, decâtu o simplă distracțiune.

„Dore-me de totă lumea, dacă de mine mi se rupe inimă,” este o vechiă și prea justă dicătoră românească. Veti conveni domniloru, că în epocă și situațiunea actuală se afla puse în joc și cumu amu dice, la loteria fatală, toate bunurile noastre cele mai mari și neprețiuite, precum patriă, nationalitatea cu limbă, libertatea individuală și cea publică-politică, averile materiale și spirituale, civilizațiune, cultură, chiaru familiă, morală și religiunea! Căutați bine împregiuru și ne veti da dreptate. Cumu stam acasă la noi? Această este primă cestiune imperativă pentru pressă noastră natională. Că se poti da făcia cu evenimentele cutremurătoare externe, trebuie se scim în ce condițiuni ne aflam acasă la noi. Eata deci, pentru-că damu noi de regula locu mai multu cestiuniloru noastre interne. Le damu cu atât mai virtuosu, căci potu veni împregiurari, în care se nu mai avemu timpulu a ne ocupa de ele în liniște. Atunci apoi ar fi unu adeveratu desastru pentru noi, că se stam uimiti în faciă catastrofeloru, precum amu patit'o de es. în 1848 noi și alte câteva poporale.

Acestea premise cu scopu de a ne preciza punctele noastre de plecare, trecemu la situațiunea externă, la evenimentele dilei.

În ce stadiu se afla astăzi cestiunea orientală? Nici unu diariu nu scie se dea răspunsu precisu. „Journal des Debats” din Paris este unulu din cele mai mari și mai bine informate din totă Franciă. „Romanulu” din București, astăzi ministeriale, are la dispozițiunea sa cele mai bune informațiuni din mană antaia. Cu toate acestea éta ce dice R. în primul seu din 1/13 Florariu (Maiu).

București, 1/13 Florariu. Diariulu „Debats”, reproducendu felurite scrieri, vesele și posomorite, ce aduc telegramele și corespondențiele, dice:

„Noile negocieri sunt cu totul tainice, și nu putemu dice nimicu despre densele, supt osenda de a ne espune se amagimu pe cetitorii noștri, șeu de a ne însiela pe noi însine prin escesu de optimismu șeu de pesimismu.”

Totu astu-feliu suntemu și noi detori se spunemu publiculu, că nu se pôte sci înca de vomu avea fericea paci șeu durerile resbelului.

Pacea o dorescu toate poporele. Guvernele care se pregatescu cu staruiniță pentru resbelu sunt două mai cu sēma: guvernulu englesu și guvernulu rusu.

Cestiunea cea mare este:

Voi-va guvernulu rusescu se făca concesiu, care potu multumi pe Englițeră?

Voi-va guvernulu englesu se nu intinda precându cererile sale, astu-feliu, în cătu se nu puie pe guvernulu rusescu în tristă pozițiune de a nu putea s'acorde totu ce i-se cere?”

Din faptele complinite mai noue cunoscemu între altele pe acestea: Marele ambasadoru rusescu Siuvaloff chiamatu de la Londra la St. Petersburg a dusu condițiunile de împaciure ale Angliei, care înse sunt unu mare secretu până astăzi în 16 Maiu. Ceea ce se scie este, că de candu a plecatu Siuvaloff, preparatiunile bellice se făcu în Angliă și în Rusiă în proporțiuni și mai mari că mai înainte. Guvernulu din Londra trage trupe numeroșe din imperiulu Indiei orientale prin marea rosiiă și canalulu Suez, spre a le opune Rusiei. Generalulu Totleben denumitu comandantulu supremu la St. Stefano în loculu marelui duce Nicolae chiamatu a casa, nu e în stare se înduplece pe Angliă a 'și retrage flottă delă Constantinopolu, cu condițiune că se se retraga și armată rusescă delă St. Stefano. Turciă nu mai voiesce se împlinescă condițiunile de pace și anume se dea cetățile fortificate Siumla, Varnă și Batum la rusi. Revoluțiunea mohamedanilor din muntii Rhodope contra rusiloru și în dosulu loră continua cu furia. Arnautii belicosi din două districte ocupate de serbi s'au sculat cu arme contra loră. E tēma că se voru rescula chiaru și bulgarii ocupați de serbi, din causă că acesita se pōrta prea brutalu, nu numai cu turcii, dacă și cu bulgarii, cu cari n'au traitu nici-odata bine. Bulgarii egoisti seci, serbi cunoscuți de brutali și rapaci. Imperatulul Rusiei a scrisu principulu Milanu în termeni gratiosi, laudandu că nici-odata bravură serbiloru și prevenindu 'și, că erasi au se ia parte la o campania nouă alatură cu rusii. Grecii țienu cu Angliă și protesta contra încorporării la Bulgariă nouă a mai multoru ținuturi grecesci (mai dreptu, greco-romanesce) din Macedoniă. Rusiă prepara corabii de corsari (Kaperschiffe) cu scopu de a prinde și cufunda mii de corabii comerciale a le Angliei pe toate marile din lume.

Din Romaniă diarele de ocolo ne aduc foarte pucine scrieri asupra miscariloru de trupe; ceea ce se esplica usioru din sentimentulu și datorința patriotică de a fi cătu se pōte mai discreti asupra secretelorulu absolutu necesare în această criza nouă. Ceea ce se scie pe alte cali este, că trupe rusesci până în Oltu

*) Actele respective se potu vedē în Blasiu.

si cele romanesci până la Orsiov'a sunt dislocate până in Iaintrulu muntiloru spre Transilvani'a. Acelea dislocari misterioase ar explica in cătuvia nouele mesuri totu asia de misterioase luate la noi de pucine,dile incóce, cu scopu de a se face fortificatiuni passagere pe la passuri si strimtori, spre care scopu au si plecatu cătiva oficiari de geniu. Mai departe nu se scie nimicu si — lucru éra si fiescu, nici că se póte sci. De altumentrea locutoriú isi vedu fia-care de necesurile loru intru asteptarea evenimentelor venitórie.

Orastia, 17 Maiu 1878. In urm'a unei ordinatiuni dela comand'a militare din Sibiu, plecara de aici astadi catra Vulcanu 2 detașamele de cate 1 suboficieru si 32 de infanteristi, intre cari cãte 16 inarmati in pregatintia completa de rebelu si cãte 16 cu recuise de pioneri, cu destinatiunea de a fortificã pasurile la Vulcanu si la Surducu. Acolo-i astépta doi locotenenti, cari plecara de aici inca in 12. l. c. cu trenulu la Sibiu, in urm'a unei depestie urgente dela aceeasi comanda militara.

Acestea despre cestiunea orientale.

Spurcatulu atentatu comisu asupra imperatului Germaniei a produsu in tóta lumea cea mare urgia si oróre; chiaru si press'a socialistica condamna neconditionatu pe asasinu. Intr'aceea urmarile fatali pentru socialisti nu lipsescu. S'au luat adeca mesuri de arestare contra mai multora, si semena tare, cã investigatiunile se voru întinde preste tota Europ'a.

Gorespondentie particulare ale „Observatorului“.

Dela B.-Pest'a avemu una corespondentia din 4 Maiu a. c., care se ocupa cu starea clericiloru de nationalitate romana, internati prin seminariele unguresci rom. catholice. Nu este compusa asia, cã se póta fi publicata intréga, macarcã facia cu incriminariu pressie fanatică care tiene, cã arhiepiscopu rom. catholici nu magiarisédia barbațescu, ar fi fórt necesaria publicului una informatiune exacta si autentica despre conditionile intre care se prepara acei clerici pentru vocatiunea loru. Din corespondenti'a ce avemu sub ochii nostri, aflamu numai a'tãta, cã dela 1873 de candu clericii romani si ruteni fusera stramutati din convictulu St-a Barbara dela Vien'a la B.-Pest'a, in ritulu bisericescu resariteanu nu li se mai dá nici-o instructiune, de si clerici romani sunt 15 si ruteni 8; din contra, sunt siliti a'lu invetia pe alu latiniloru, ba uneori ii punu si la asistatu de „Mus sein“. Pre candu clericii romani se aflã la Vien'a, avea societate de lectura cu biblioteca frumosa si o sumosióra de bani cã fondu, publicã mai totu la doi ani cãte-unu opu religiosu din cele mai alese in traductiune romanésca; preste acestea in ritulu resariteanu era exercitati cu atãtu mai bine, cu cãtu avea escelent'a ocaziune de a'lu practica pe locu acolo in biserica parochiala gr. catholica dela St-a Barbara. In seminarulu centrale dela Budapesta lipsescu tóte aceste conditioni. Consecventele funeste ale acestoru impregiurari sunt la lumin'a dilei.

Din Dieceșea Oradei avemu unu respunsu la corespondenti'a scurta din Nr. 27. In interesulu causei si spre a crutia chiaru si pe dn. corespondente de polemii fórt neplacute, care s'aru esca de siguru din partea prima a corespondenti'e dsale, dupa multa companie, ne vedemu indemnati a omite pe aceea si a da locu numai partiei a dou'a din trena. Cu acésta ocaziune éra si ne rogamu, cã se ne dedam cu totii la regul'a cu totulu rationabile: non quis, sed quid, nu cine, ci ce scie cineva. Reflectam totu-odata, cã nici-o redactiune care tiene la demnitatea sa, nu póte suferi, cã chiaru in colónele foiei sale se amble cineva gãcindu numele si positiunea corespondentiloru sei, si in acestu punctu nu va cede nici chiaru fortiei. Redactiunea ia singura asupra si raspunderea pentru totu ce publica, cu exceptiunea unica de ofense pure personale de caracteru strictu privatu, pentru care sunt si remanu responsabili ddni corespondenti, fia-care pe ceea ce afirma. Redactiunea inse nu publica nimicu, pentru care crede cã nu póte respunde in sensulu legiloru de pressa, mai alesu deca legea e clara, éra nu cu intielesuri in doi peri. Asia de eș. a dice cuiva, fia acelu cineva ori-cine in lume: Dã sama de averi publice, de averi comune, pe care le-ai luat in administratiunea ta, necumu se fia ofensa, ea este o datorintia. A respunde éra si: Vino de le vedi, pentru-ce nu vii? Nu este decãtu o simpla justificare prealabile, inpreunata ce e dreptu, cu ceva inputare de indolentia, de care inse póte se se apere ori-cine in terminii cei mai demni. In casulu de facia noi damu locu propriei aparari a dlui corespondente asia cumu e stilisata de dsa, si ne mai permitem inca numai a reflecta la desbaterile dietali, din 1 et 2 Maiu, din care au potutu vedé capitulu, cleru si tóta lumea, cã nu va trece multu, pãna candu se voru deschide lupte funeste asupra totoruru fonduriloru, rom. si gr. catholice, prin comisiuni generali, a caroru infiintiare si functionare o propune si cere ministerulu dela dieta. Atunci apoi se va dice: „Petre Petre, n'ai sciutu se te incingi tu pe tine; acumu vinu altii, carii in locu de a te incinge cu cingatória négra séu roșiã, te stringu in curele, de 'ti mai esu ochii din capu, te sugruma cu collarulu de otielu, séu de auru, totu atãtu, te fereca in cercuri de metalu pe corpulu aprópe despoiatu“. Ne-amu mira fórt, déca ven. cleru din dieceșea Oradei nu ar scf'nici macaru atãtu, acolo in patri'a lui Kossuth, Bözörményi, Tiszá si altii unu legionu, cã planulu de secularizare este preparatu cu cãtiva ani mai înainte de acésta, si inca asia, cã nu numai domnie, ci si tóte fondurile se se ia definitivu din manile clericulu cu ajutorulu axiomei ce tiene: Accessorium sequitur suum principale, adeca pe romanesce respicatu: Fundatiunile diverse facute de arhiepiscopu, se tragu totu numai din veniturile bunuriloru donate clericulu din averea statulu de cătra regi, incepundu dela primulu rege; prin urnare ele trebuie se se întórca

érasa la statu, care apoi prin legislativ'a sa va vota la toti plati fixe, cã la ori-cari alti functionari ai statulu. Asia se intielege in Ungari'a dreptulu de proprietate, asia se explica axiom'a Biserica libera in statu liberu (ce satira amara). Acésta in fine, se pare a fi definitiunea ce se dá autonomiei eclesiastice catholice, cu care se faci atãta sgomotu in anii 1870—1871, pentru-cã dupa aceea se adórnã cu totulu, séu — deca mai voiți, se se prefaca in mechanismu de magiarizare.

Cu aceste ne cautã se damu respunsu inca si la alte doue scrisori venite din acea dieceșe nefericita, administrata in modu asia de misteriosu, aruncata de valuri cã o luntriora aprópe deschiaeta. Si acumu se urmédie apologi'a susu atinsa.

„Altu moritoriu preotu din provincia n'a vediu in veci neci n'a cetitu cumu se cade in carti, in cartile fundationali diecesane; macaru cã noi, preotii satu-marieni cari ne interesamu de cause publice si cari conveniramu numerosi de la scirea scurta incóce, asie ceva n'amu cetitu; éra apoi deca dvóstra celu din Oradea, sunteti capitulariu ori fiscalu, nu sunteti competenti se dati lectiune clericulu, se nu bata in canonici cã in tóca, se nu scria si strige fara documentu, se nu fia servili etc., ci sunteti detori a ne da in locu de scire scurta, scire mai lunga, in locu de a mistificã, a luminã publiculu diecesanu interesatu, macaru cu unu comunicatu in publicitate despre statulu quo alu fonduriloru diecesane proprie clericulu, despre cari inse proprietariulu nu scie alta, de cãtu ce se aude si vorbesce; deci macaru atãta este obligatu cavalescescu capitulu si advocatulu diecesei; se nu i se impute onorariulu ce'i dá dieceșea matre pe fiacare anu.

Se dice mai de parte: preotii nostri au curagiu candu scaunulu e in vacanta; si are adeveru; inse si asia ceva a avea curagiu cãte odata pentru interesulu publicu macaru in tempuri de vacanta se dice plus facia cu dvóstra, cari fia scaunulu golu, fia scaunulu plinu, in locu se ni dati socotéla publica detoria, nu sciti alta corinda, de cãtu a tupili si a improscã cãte cu o scire scurta officiosa.

Ce atinge curagiuulu clericulu oradanu, extra: reflectam la paginile publice Gazetta, Concordia, Federatiunea, Albin'a si Famili'a etc. si cãte: doruri de sinode si consistorie plenarie macaru au resunatu in desiertu, din dieceșea oradana! Intra repausatulu Olteanu a fostu interpelatu solemnu in consistoriu plenariu, cerendu clericulu prin gur'a d. ases. Sarkadi mai multa lumina, ori mai bine, cã lumin'a fonduriloru diecesane se nu se puna sub obroca, ipsissima verba; ci clericulu pururea a tocatu la urechi'a surdulu.

Altcumu pãna la revedere me subscriu alu dvóstre neci altcumu facatoriu.

Mórtea lui Socrate.

Convenindu intr'una din dilele trecute la o pre-ambulare cu unu cunoscutu bunu si vorbindu despre mai multe lucruri, in specie de interesu scolastescu, fiindu-cã si noi mai tienem a vechi'a dicãla: „Nauta de ventis, de bobus narrat arator“ — imi dise in cele din urma: „Eu am auditu vorbindu-se multe si multu de Socrate, cutare intieptu din lumea vechia, — de form'a lui de invetiare, carea siaapastratu pãna astadi numirea de „forma socrateca“; am mai auditu — continua cunoscutulu meu — cã Socrate mai pre urma, a beutu cicuta; dar' eu nu pricepu nimicu din aceste. Te rogu dreptu aceea, dà-mi decumva poti unele desluciri despre acelu barbatu „mare“ — precum i dicu — alu anticitati, cã-ci sum fórt curiosu a scf' ceva despre dinsulu. Frate! i-replicai, pentru de a primi unu respunsu satisfactoriu la acésta intrebare, ar' trebui se consulti pre cutare filosofu „de profesiune“; apoi scii — cã eu nu m'am ocupatu — cumu se dice — cu de adinsulu — cu filosof'iã. Urmã o pauza in convorbire. — „Cu tóte aceste“ — i disei, déca esti fórt curiosu de cele intrebate, pãna candu ai pote conveni cu unu filosofu, cari pre la noi se preamble cam rar, Ti promitu, a Ti comunicã — in „Observatoriulu“ ceea ce scie eu despre Socrate „si anume modulu mortiei lui, la care se reduce — pare mi-se — dicãla: Socrate bé cicut'a“) fora inse cã prin acésta se facu superflua — deslucirea din ver o parte mai competenta, intielegu — de la yer'unu filosofu.

Éca genes'a lucrare de facia! Asia dara la lucru de buna voia! Adeca: se scriu ce scie despre mórtea lui Socrate. Dar' fiindu-cã cine móre, a trebuitu se se si nasca si se traiésca imi iau voi'a a permite cãte-va date biografice despre Socrate²⁾.

Socrate a traitu in Aten'a cam pre la a. 471—469 n. de Christosu. Tatalu seu — cu numele Sophroniscu — a fostu de profesiune sculptoru, ér' mam'a sa — Phaenarete — móșia. Parentii miculu Socrate voiau a face din dinsulu sculptoru. Se vede cã parinti si pe atunci tieneau la datin'a, carea si pana astadi inca nu e stinsa din poporul de róndu, de si se combate pe tóte caile si cu tóte midiolócele iertate, cã adeca: cu ce a traitu tatalu meu, si mosiulu meu, va traf si fiulu meu. — Dar' baiatulu areta inca din cele mai crude tineretie o aplecare deosebita spre filosofia, carea — pre cãtu scie eu — este: „Cunoscenti'a lucrurilor in cauzele loru ultime si mai inalte“ (Cognitio rerum per ultimas et altissimas causas). Cã ar fi cunoscutu si auditu Socrate pre filosofii Anaxagor'a si Archelau si cã mai tardiu ar fi convenitu cu Parmenide nu suferi mare indoiéla, cu deosebire convenirea lui cu filosofulu Parmenide o amintesce Platone — celu mai mare si mai renumitu discipulu — alu seu. — Facut'a Socrate — cã june si trei campanii — (la Potidãa, Delium si

¹⁾ Rom. Cucuta, nemt. Schierling. Anume Cicuta virosa, fórt veninósa.

²⁾ Dr. Albert Stöckl's Lehrbuch der Geschichte der Philosophie. Pag. 75—76.

Amphipole); inse cu tóte acestea n'a voitu se porte functiuni de statu, de óra ce elu crediu-se cã chiamarea lui cea adeverata aru fi — educatiunea seu crescerea juninei. Dar' elu nu se imbiã nimeni de invetiatoriu, ci permitea ori-si cui se particepe, la invetiatur'a lui. Tóta tienut'a lui a trebuitu se contribue spre a'lu face o persóna pre cãtu de simpatica, pre atãtu de celebra. Esteriorulu seu arata o miseria si unu modu de vietia simplu si aspru; in tóta figur'a si tienut'a corpulu seu, in circumspectiunea s'a batutoria la ochi, in modulu seu de amblare — oprindu-se adese-ori in mersulu seu, dicu: in tóte aceste se aflã ceva neindatinatu. Principulu lui de vietia éra: a avé lipse pucine. Asiã atrase elu la sine prin demnitatea si umanitatea spiritulu seu o multime de juni si barbati dintre cei mai destinsi din Aten'a. Ma spunu, cã si barbati de statu nu se rusinãu a se numerã intre discipulii intieptulu Socrate. Pre acesti'a i invetiã densulu amblandu pre strade intr'unu modu de totu practecu: punendu-li adeca intrebari despre deosebite lucruri, la cari invetiaceii aveau se respunda dintr' a le sale, adeca a aflã insii adeverulu. Acésta e form'a socrateca numita si erotemateca (dela grecesculu ἐρωτηματικός = intrebatoriu) si si euristica (dela gr. εὐρίσκω = afu).

Destulu, cã prin invetiaturile sale, cari tóte tien-teau a formã din concetatiunii sei ómeni precãtu se póte de morali, isi atrase — Socrate — la adinci betranetie invidia unei partide — numita democratice; carea ilu acusã in cele din urmã prin gur'a unui cetatienu — Meletu — secundatu de Anytu si Lykon. Semburele acusei a fostu, cã Socrate nu crede in dieii statulu, cã corumpe tenerimeã. Betranulu invetiatoriu se aperã insusi intr'o vorbire epocala, cunoscuta pãna asta-di sub numele de: Apologi'a lui Socrate; inse fu condannatu — la mórte prin veninu. — „Socrate bé cicut'a!“ — Densulu se supuse acéstei sentintie, fóra inse de a'si calca pre conscientia, precum se póte vedé din impregiurãrele ultime ale vietiei sale in prinsóre, despre cari — dara voiu a vorbi (pre urma unui autoru germanu) mai pre largu.

(Va urma).

Cursulu monetelor in val. austr.

Vienna, 17 Maiu.	
Galbiniu imperat. de auru	fl. 5.72 cr.
Moneta de 20 franci	„ 9.72 „
Imperialu rusescu	„ 9.80 „
Moneta germana de 20 marce	„ 12.46 „
Sovereigns englesi	„ 12.— „
Lira turcésca	„ 11.20 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„ 103.30 „

Tipariturii mai nóue

pentru procedur'a bagateleloru:

- * Protocóle pentru actiuni cont. cu 50 cr.
- * Indice „ 50 „
- * Diuariu despre termine „ 50 „
- * Protocóle pentru predarea baniloru de pedepse la cass'a comun. „ 50 „
- Citatiuni „ 40 „
- * Filere de inmanuare „ 40 „
- Sententii „ 40 „
- Protocolu de impaciuire „ 40 „

Manualu asupra procedurii in cauzele mai menunte procesuali civile (Art. de lege XXII. 1877), scrisu pe sem'a poporulu romanu de Iosifu Popu broș. „ 80 „ incl. trimiteria cu posta „ 90 „

- * Certificatu comunulu de vite (*Köszégi marhaigazolvány*) cont. „ 45 „
- * Fóia cãrtii funduarie a proprietariulu de vite „ 50 „
- * Conspectu sum. alu starei vitelor „ 50 „
- * Conspectu despre starea sanitara a vitelor „ 40 „

- * Cól'a catastrale de posesiune „ 50 „
- Conspectulu solviriloru de contributiune „ 40 „
- * Conscrierea casulu de mórte A. pentru judecatorii „ 40 „ B. „ officile orfanale „ 40 „
- † Aratarea despre pagubé elementari Form. A. si B. „ 50 „

se afla de vendiare

la W. Krafft in Sibiu.

* in 3 limbi; † ungueresce si nemtesce.

Sz. 979. pres.

Concursu.

In tenórea art. de lege XIV. din an. 1876 consiliulu municipale alu comitatulu Fagarasiu in seditin'a sa tienuta in 3 Octombree 1877 au decisu infiintiare a doue cercuri medicale in tractulu Branului si anume: unulu alu Branului, in carele suntu confederate comunele Branului superioare, Branului inferioare si Tohanulu nou, cu 9492 suflete, cu locuintia in Branulu inferioare; celalaltu alu Zernesciloru, in carele suntu confederate comunele Poian'a-Merulu, Zernesci, Tohanulu vechiu, Olbacu, Cientiari si Vlãdeni cu 11484 suflete cu locuintia in Zernesci.

Spre ocuparea ver-unui din aceste posturi, pentru cari s'au sistemisatu cate unu salariu anuale de 300 fl. — se eschide prin acésta concursu pana in 10 Iuniu a. c. Concursele instruite in intielesulu §-lui 74 art. de lege XVIII. 1871 se voru inainta la subscripsulu oficiu pretoriale pana la diu'a mai susu determinata.

Pretur'a Branului.

Branu, in 5 Maiu 1878.

(24) 2—3

Tipariulu lui W. Krafft in Sibiu.